

פרשת
וּאֵרָא
גליון 196
• תשע"ח •

מסנת
חכמים
מתורתם
של
רבתינו

בהירות המצוה ♦ הגה"צ רבי צבי הירש גרינהויז שליט"א

מסנת היום

אופק רכסים

4:23	הדלקת נרות
6:42	זריחה
	סוּק"ש:
8:28	מג"א
8:37	(מג"א 72)
9:15	גר"א
10:06	סו"ז תפילה (ב)
11:48	חצות
4:54	שקיעה
5:34	צאת השבת
6:06	ר"ת

שבת מברכים
שבט

ראש חדש: יום ד'
המולד: ליל רביעי
בשעה 2 ו-25 דק' 1-2 חלקים

כאשר הקב"ה אמר למרע"ה ללכת לבני ישראל ולפרעה להוציא את כלל ישראל ממצרים, לאחר שמרע"ה חקר מה שמו של הקב"ה והאיך לפעול וכו', הוא אומר להשי"ת "ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך הוי"ה" (שמות ד, א), כוונתו היתה שהקב"ה יתן לו משהו להוכיח לכלל ישראל שאכן הקב"ה שלח אותו, ויאמר אליו הוי"ה מזה (כתי, מה זה קרי) בידך ויאמר מטה. ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו" (שם פס' ב-ג), ובפרש"י ז"ל "מזה בידך, לכך נכתב תיבה אחת, לדרוש מְזַה שבידך אתה חייב ללקות, שחשדת בכשרים", וכו'. "ויהי לנחש, רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל ותפס אומנותו של נחש", עכ"ל. וכן באות השני דכתי' "ויאמר הוי"ה לו עוד הבא נא ידך בחיקי ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו מצרעת כשלג" (שם פס' ו), פרש"י ז"ל "אף באות זה רמז שלשון הרע סיפר באומרו (שם פס' א') לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע", עכ"ל. הרי ששתי האותות הראשונים היו עבור ב' מטרות, הן עבור כלל ישראל שיאמינו שהקב"ה שלח אותו, והן בכדי לרמוז לו שלא עשה טוב באומרו "והן לא יאמינו לי". אולם האות השלישי שהמים נהפכו לדם אי"ז ענין למה שדיבר מרע"ה על כלל ישראל, דלא מציינו שדם קשור לחטא דלשוה"ר, לפיכך שתי האותות הראשונים עשה הקב"ה מיד, ואילו האות השלישי שה' רק עבור כלל ישראל הוא לא עשה מיד, שהרי ציווהו לעשות האות ממימי היאור, ואין היאור במדבר.

הראה שהוא מסכים עם הטענה "והן לא יאמינו לי", אתמהו.

אכן הביאור הוא, שהכל הי' תלוי ברעיא מהימנא, דאם מרע"ה הי' נוקט כדבר פשוט שעם ישראל ודאי יאמינו לו, וכדמשמע ממה שא"ל הקב"ה "ושמעו לקלך" (שם ג, יח), א"כ הם היו מאמינים ולא הי' צורך באותות, אולם לאחר שהוא מפקפק באמונתם, ממילא אפשר שאף הם באמת לא יאמינו, וע"כ צריך את האותות. נמצא דודאי שהקב"ה באורו

צדק

מה שנתן תחושה שברור לו שיאמינו לדבריו, זה גופא יתן את הכח לשומעים להאמין בלא פקפוק"

ובדומה לזה יש לכל 'בית אב' לדעת את היסוד הזה בביתו, דאף שישנם כל מיני נסיונות, וכגון שלא תמיד ישנה האפשרות לקנות את כל מה שרוצים לקנות, או שישנם דברים שהאדם חושב שלא טוב לרכוש אותם, כיון שאותו החפץ יכול לגרום לקלקול או להפסד וכיו"ב, אך הילדים באים עם טענה "לכולם יש את זה", ויש לידע כנ"ל, שאין הדבר תלוי אלא בו - באב הבית, כי אם אצלו עצם השאלה מפריעה לו, א"כ הוא בבעי', אולם אם הדברים ברורים ומובנים לו שאין מקו' לחשוב על הדבר, ממילא אף הבני בית יקבלו את הכרעתו כדבר ברור ומובן.

ומשמעו לקלך", וא"צ לשום אות, ומשום שאם מרע"ה הי' הולך בדעה ברורה שבדאי ישמעו ויאמינו, אזי כך יהא, דזה גופא שנתן בהם התחושה שברור לו שהם יאמינו בדבר, זה גופא יתן להם את הכח להאמין בלא פקפוק, אולם כאשר מרע"ה מפקפק ושואל "והן לא יאמינו לי", ובא בגישה הססנית, אזי ודאי שאף הם יפקפוקו, וממילא צריך אות כדי להוכיח את הדבר.

אמנם אף שצריך להיות נחוש בדעתו, מ"מ זה ודאי שיחד עם זה צריך להטות אוזן קשבת לטענת בני הבית, וכן לענות עם הסבר ובסבר פנים יפות, אך אי"ז סתירה לנחישות ולנתינת ההרגשה הברורה שיותר טוב ללא הקניי' המדוברת וכיו"ב, עכ"פ הדבר תלוי בו עד כמה הוא בטוח בצדקת דרכו.

ומעשה שהי' כאשר התאספו כו"כ מלמדים לדון בעניני חינוך, ונזרקה השאלה מה עושים כאשר דורשים מתלמיד לעשות איזה ענין [כגון לצאת מהכתה וכיו"ב] והוא אינו מצייט, והתפתח ויכוח בין המלמדים, כאשר זה אומר בכה וזה אומר בכה, אחר שגמרו והעלו את כל הדעות, שמו לב שאחד מהמשתתפים לא ניסה כלל לומר את דעתו בנידון, וכששאלוהו על כך הוא

קוראים נכבדים!

רצה לכתוב לנו תיאורכם על
חילוקי ההדפסה הרבים.

בנייה 4/16
חילוקי

לעירות והארות
ולמשלוח חומר לעורך
בפקס: 153-4-653-1557

לתרומות והנצחות
בטל': 054-84-68706
ובמוקד "גדרים פלוס"
'קרן תורתנו' קוד 103

לקבלת העלון במייל:
Mishnatar@gmail.com

עיינו ראו מעשים, עובדות והנהגות ממרן המשגיח זצוק"ל מכלי ראשון

יסוד היהדות

אומה ולשון.

א"כ כל המחויבות שלנו בקיום המצוות הינו מטעם אחד, מצד הכרת הטוב. הגם שקיום מצוות הינו אף לטובתנו ומאיר את חיינו, אולם אי אפשר לחייב אדם לעשות טובה שהוא לא מעוניין בה, שהרי ישנם מצוות שאדם לא כ"כ מבין את הטובה שיש לו בהם. לכן המניע היותר חזק הינו הכרת הטובה, שיש לנו כלפי הקב"ה.

ברם, שמא נאמר שהכרת הטוב הינה מידת חסידות, ובגדר מעלה יתרה בלבד שראויה הייתה אך למשה רבנו - עניו מכל אדם. אולם נראה שמידת הכרת הטוב מחויבת מצד הצורת 'אדם'. ע"פ פי' הרמב"ן (דברים לבו), שמפרש: נדיב נקרא, מי שנותן מתנת חנינם, והמשלם רעה תחת טובה נקרא נבל. ביאור הדברים: כפי שהבהמה המתה נקראת נבלה, מל' נפלה ממעלתה, ופרח שכבר לא צומח נקרא בשם נובל, כך גם אדם שאינו מתנהג כאדם - ואינו מכיר טובה, נופל הוא ממעלת 'אדם' וקרוי נבל. א"כ אמור מעתה, הלקוי בחוסר הכרת הטוב, חיסר מצורת עצמו - מצורת ה'אדם' שלו. א"כ למדנו עד כמה חשובה מידת הכרת טובה מצד ה'אדם', ונדרשת מידה זאת מכל אדם בכל דרגה.

במצוות יותר משאר אומות. הלא הוא נובע מתוך הכרת הטובה שיש לעם ישראל כלפי הקב"ה שהוציאנו מארץ מצרים, מעבודות

אמרת המשנה

אמרות חכמה ומוסר מאת מרן המשגיח זצוק"ל

◆ מקדים שלום ◆

"הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל, נהג לקרב חילונים, ומשפחתו לא ניוזקה מזה. הסיבה, משום שהיה מתפלל על זרעו שלוש פעמים ביום, וגם, שהיה משתדל לדבר רק בדברים חיוביים, ולא לבקר את מי שהיה צריך לבקר.

לחירות, הגם שמצד מעשינו לא היינו ראויים עדיין להיגאל, אולם התפללנו לה', וה' ברוב רחמי רחם עלינו, מה שהוא לא עשה לשום

"ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח את מטך ונטה את ירך על מימי מצרים וגו'"

פירש רש"י, לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן.

למדנו חז"ל בכך דבר מאד עיקרי, והיא עד כמה חשובה מידת הכרת הטוב - אף כלפי הדומם, וכשאדם מכיר טובה אף לדומם - יש שאמרו, יבא הוא להכיר טובה אף לכל אחד.

אמנם, המים והחול הנם בחזקת דוממים ולא חשים בדבר. אבל אעפ"כ, חובת הכרת הטוב חלה גם כלפיהם. ומכאן יש שלמדו, כדי שהאדם ילמד לא לפגוע ברגש הכרת טובה כלפי זולתו, שיתרגל לא לפגוע אף בדבר דומם, שאינו מרגיש את הפגיעה.

נתבונן נא במידת הכרת טובה ונגלה שיסודו אינו תם במידה טובה בין האדם לחבירו, אלא כמידת יסוד בכל שמירת המצוות וכאחד מהיסודות בעבודת ה'. דהלא כל חיובינו בשמירת מצוותיו של הקב"ה, הינה מטעם אחד, והיא מבוארת בדיברה הראשונה מעשרת הדיברות: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים". כלומר, מפני מה נתחייבנו - עם ישראל

מה לומר בהספד

כשסבי זל"ה נפטר, נסעתי ככלות השבעה לירושלים, זימן הקב"ה ובאותו האוטובוס בו נסעתי שהה גם המשגיח. שאלתי, מאחר ויתכן ויתנו לדבר. כיון שאני הנכד הגדול. והיו שם גם כאלו שאינם שומרי תומ"צ מה כדאי לומר. המשגיח ענה לי: "תדבר מה אפשר ללמוד מהנפטר, וההתעלות שלנו, תהיה עלייה עבורו"

(-)

איך מברכים

פעם הראתי לו שהחיד"א בספרו 'דבש לפי' (ערך ברכה) מביא מהגאון רבי יעקב חזק אב"ד פאדובה תלמיד הרמח"ל, שכשאדם רוצה לברך לחבירו או לבנו וכיוצא, צריך לברך תחילה להקב"ה, ואי לא "אינון ברכאן לא אתקיימו", כמו שכתוב בווה"ק ויחי (ה"א טו"ף דף רכז). הוסיף לי המשגיח על הדברים שאמרת: "כשאני אומר השם 'תברך' יברך לפלוני הנני מקיים זאת."

(-)

אחי הקטן

באחת השיחות עם המשגיח זצ"ל, הזכרתי את אחי ואמרת, אחי הקטן. תיקן אותי המשגיח - אחי הצעיר.

(-)

אזהב את הבריות

בשנים האחרונות היה לי הזכות ללכת עם מורנו המשגיח זל"ה אחר הועד שמסר ככולל, לתפילת מנחה, ולאחר מכן לקחתו לביתו. היה רגיל מאוד, שהיו נגשים אליו כדי לקבל ברכה - בנות עם מורתם לקבל ברכה לזיווג הגון, וכן בקשות פרטיות לרפואה לקרוביהם וכדומה. המשגיח היה תמיד נעצר ומקשיב ואחר כך היה מתחיל לברך - שהש"ת יברך לו... ומחכה שיגידו לו את השם ושם האמא. הוא הקפיד לומר בפירוש פ"פ ולהוסיף בתוך שאר ישראל. היה ניכר שהיה חשוב לו לו לעשות את החסד הזה.

(-)

נטפי עוגג שבת ויו"ט שטרם ראו אור מאת בעמח"ס 'לקח טוב'

משנת הלקח

חובת הלבבות

רבינו יונה ז"ל כ' ב"שערי תשובה" (שער ב', ב) בענין זה: "כאשר תמצאנה את האיש צרות, ישיב אל ליבו ויאמר, אין זה כי אם דרכי ומעלילי אשר עשו אלה לו, וחסאיו עוללו לנפשו. וישוב אל ה' וירחמהו, כענין שנאמר 'ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה'."

"ואם לא ישוב האיש מדרכו הרעה ביום רעה, והוכח במכאוב, ולא שב עד המוכיח, יגדל עונו ויכפול עונשו... ואם האדם לא יעורר את נפשו מה יועילוהו המוסרים. כי אע"פ ששנסים בליבו ביום שמעו, ישכיחם היצר ויעבירם מליבו. אכן צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל ליבו ולחשוב בהם תמיד, עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר יטהר."

דברים יקרים אלה צריכים להביא אותנו לשלוש מסקנות: א) לשית את ליבנו לכל מה שקורה לנו ומתרחש סביבנו, ואף במקומות הרחוקים מאיתנו. ואז נגלה את שפע טובו יתברך המושפע עלינו בפרט ועל כל הבריאה בכלל. ונודה לה' על חסדיו המרובים.

ב) על ידי שימת לב ופקיחת עין, נגלה כי הקב"ה "מדבר" אלינו בדרכים שונות, במגמה

בסביבתנו הקרובה, כולל את מה שקורה לנו בעצמנו. הדברים אינם זוכים לתשומת הלב הנוכח. בין כאשר מדובר במאורעות הצריכים לשמח את לבנו ולמלא פינו בהודיה להש"ת, ובין כאשר פוקדים אותנו או את סביבתנו מקרים קשים רח"ל, הבאים לעורר אותנו מתרדמתנו. בין כך ובין כך, שגרת החיים עושה את שלה, ואיננו נעצרים אף לרגע כדי לחשוב מה עלינו להסיק מהפוקד אותנו. [הסביבה הקרובה הודגשה כאן רק כדי להבליט את חוסר תשומת הלב, אפילו ממה שקרוב אלינו. אולם ברור שהוא הדין לכל אסון או לחילופין נס, המתרחשים אפילו בקצה העולם!]

על זה נאמר מיד לאחר הקללות הנוראות שבתוכחה בפרשת "כי תבוא" - "פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, והיה בשומעו את דברי האלה הזאת, והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי כי בשרירות ליבי אלך". דהיינו, גם מי שמאמין במה שנאמר כתוכחה ורואה את המוסר הנורא הנמסר שם. מסוגל לבטל במחי יד את כל הרושם שהדברים הקשים היו אמורים לעשות עליו. את הכל הוא ישליך מאחרי גוו. במשפט פשוט: "שלום יהיה לי", וגם אם לא יאמר זאת בפירוש, אדישותו תבטא אותם, וכאילו אמר "אין לדברים האלה השלכות אישיות לגבי!"

כל המתבונן מעט בפרשת עשר המכות, אומר הגר"ש פינקוס זצ"ל בספרו "תפארת שמשון", עומד ומשתומם לנוכח תגובתו של פרעה למכות הקשות שקיבל. כיצד לא נכנע מפני ה', אחרי שספג את המכות? איך לא הבין אחרי כל האותות והמופתים אשר ראו עיניו, כי אין מנוס ומפלט מפני ה'? מאין שאב את היכולת לחזק את ליבו, ולהמשיך את סדר יומו כרגיל כאילו לא אירע דבר?

אם נוסיף להתבונן בפרשה, נמצא ססוד הענין נכתב בתורה בפירוש. שלוש מילים מתארות את אשר התרחש בליבו, ואז הכל מובן. "ולא שת ליבו", זהו הסוד. אחרי מכת דם, שהיתה אסון נורא לכל האומה המצרית, בכל הארץ לא נמצאה אפילו טיפת מים אחת, הכל נהפך לדם, נאמר בפסוק: "ויפן פרעה ויבוא אל ביתו, ולא שת ליבו גם לזאת". כלומר, פרעה לא עשה כלום, רק לא השיב את הדברים אל ליבו! וכאשר מעלימים עין, ולא שמים לב להתבונן בדברים, גם אם יקרה האסון הגדול ביותר, הוא יתאדה כעשן ולא ישאיר אחריו שום רושם.

יש בזה לימוד גדול וחשוב עבורנו. שכן מעשים שבכל יום ממש, מתרחשים לנגד עינינו, ואיננו נותנים את ליבנו למתרחש! כאשר אנו שומעים או רואים דברים שקורים

נושא בעול עם חברו ♦ הרה"ג רבי יוסף ז. פוגל

נחצת: קודם תקבל את הילדים, אח"כ תבוא. מרן רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, בשנותיו האחרונות אשר ההליכה קשתה עליו התאמץ במוצאי שבת אחד לעלות לשייבה לתפילת ערבית. באו התלמידים ואמרו לו רבינו כבר התפללו ערבית (חבל על מאמץ העליה). ענה להם: תפילת ערבית הוא רשות, אך לומר שבוע טוב לתלמידים, זה בין אדם לחבירו זה מדאורייתא. ובשארית כוחותיו המשיך לעלות לשייבה.

באחת השיחות סיפר מרן המשגיח זצ"ל, כי פנו אליו הורים של"ע אחד מילדיהם סר מן הדרך וביקשו ממנו ברכה, אמר להם המשגיח, עתה שאתם מבינים וחשים את גודל הצער כאשר ילד סר מן הדרך, מן הראוי שתכללו בתפילתכם את כל אותם הורים שמצטערים בצער דומה. כך אמר, על כל צער שיש לאדם ומתפלל עליו. יחשוב על אחרים הזקוקים לאותה ישועה. ובכלל היה מעורר שכל נוסח התפילה נאמר בלשון רבים ולא בלשון יחיד, על כן צריך תמיד לחשוב ולכוון בכל התפילה שמתפלל על כל ישראל ולא רק על עצמו.

'ערכים' שמרתי על קשר הדוק עם קבוצת משפחות שהתקדמו מאד ב"ידישקייט" למרות התמודדויות קשות, אך כשהגיעו להחלטה הגורלית להעביר את ילדיהן למסגרות חרדיות (החלטה שמבחינתם הייתה מסירות נפש) נתקלו בסירוב מוחלט על ידי מנהל הת"ת לקבל את ילדיהן. בצר לי נכנסתי למרן הרב שך זצוק"ל להתייעץ עמו. הרב שך ביקש את רשימת המשפחות ושאל: הם שומרים שבת כשרות וטהרה? כשהשבתי בחיוב, הוא הזדעזע, ועד היום עוד מהדהדת באוזני האנחה שבקעה מלבו הטהור: אסור לצער אותם!! יש לרחם עליהם!! - כך אמר. ומרן עזב את כל הציבור שגדש את ביתו (ביניהם ראשי ישיבות ואנשים חשובים) ועם כל חולשתו לאחר שעבר ניתוח בעין, לא נתן אפילו לנאמן ביתו הרה"ג ר' רפאל וולף (ידיד נפשי שהוא עצמו ספר מוסר חיים) לחייג עבורו, אלא הוא בעצמו - התקשר למנכ"ל ה"חינוך העצמאי" דאז הגאון רבי שרגא גרוסברד זצ"ל שידאג לילדים אלו. הרב גרוסברד התקשר למנהל ודרש ממנו לקבל את הילדים בהוראת הרב שך, אך המנהל ביקש לבוא לבית הרב שך ולהשמיע את טיעונו. תשובת הרב שך היתה

הגאון רבי חיים קרוזוירט זצוק"ל סיפר כי באחת הפעמים שעמד מול המות פנים אל פנים בשואה הנוראה, התפלל וחיפש לו זכויות ואז הזכיר שנתן את מיטתו לבחור עיוור שהגיע לשייבה ולא היה לו היכן ללון, והוא עצמו ישן תקופה ארוכה על הרצפה. ובאותה שעה נעשה לו נס גלוי והשטן הנאצי ימ"ש פנה אליו ואמר לו: חבל על בחור כזה יפה שימות, אני אירה לידך ותעשה עצמך נופל, וכך תינצל.

על מרן מרן ראש הישיבה רשכבה"ג הגרא"ל זיע"א רבו המעשים והעובדות איך נשא בעול כל ישראל בצורה מופלאה ביותר. סיפור אחד מיני רבים סיפר שכנו הרב משה לוינשטיין הי"ו, שכאשר גוייס באחת המלחמות, נכנס לביתו של מרן זצ"ל לבקש ברכת הדרך, וליווהו זצ"ל עד האוטובוס שאספם לחזית, ובכל אותה תקופה עד לחזרתו לא ישן מרן זצ"ל על מיטתו, אלא במזרון על הרצפה, כדי לשאת עמו בעול צערו.

בדידי הווה עובדא עם מרן הרב שך זצוק"ל וממנו למדתי לימוד מעשי בפרק נושא בעול עם חברו. לאחר אחד הסמינרים של

הדבר הראשון שהתורה מספרת על משה רבינו ע"ה גדול הנביאים, איש האלוקים: "ויהי בימים ההם, ויגדל משה, ויצא אל אחיו, וירא בסבלותם". "וירא בסבלותם" - אומר רש"י: נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם. הוא עוד לא עשה שום דבר, רק נתן לעיניו לראות, וללב להרגיש. מה? להיות מיצר עליהם - הצטער על עם ישראל, לא עשה עוד כלום, רק הצטער. כתוב במדרש: שהיה בוכה ואומר: חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם וכו'.

ובזכות הנשיאה בעול, זכה משה רבנו לגאול את ישראל, כ' "וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה", כ' במדרש "כי סר לראות" - הקב"ה ראה שמושה סר לראות, מה? "וירא בסבלותם" - סר - משה רבינו סר מכל העסקים שלו, הוא עוזב את עניניו הפרטיים, כדי לראות בסבלותם, היינו בצער עם ישראל, ולכן זכה להתגלות השכינה. אמר הקב"ה: אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערם של ישראל, ונהגת בהם מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך.

ביטול בשישים בדבר סכנה ♦ הרב הראל אשר יזרי

היתר ואף אם אוכל הכל נאמר דין דכל אכילה ואכילה מותרת דהיא אכילת היתר מדין רוב. אבל בסכנה לא שייך דהרי וודאי הסכנה קיימת ומאן יתיב לן. עיי"ש.

אך למעשה נקטינן לקולא באחרוני זמננו, שבט הלוי (ח"ג סי' ק"ג סק"ד ח"ו סי' קי"א סק"ג). וכן בשו"ת יביע אומר (ח"א יו"ד סי' ז') דכיון דרוב מנין ובנין של הפוסקים הקלו בזה, והש"ך (נקה"כ יו"ד קט"ז) וה'פתחי תשובה' שם מביא הרבה הפוסקים שהקלו בזה, דקי"ל דאמרינן דבטל בשישים, והנה אי שרי להוסיף דגים או מים כדי לבטל, הנה באיסורים קי"ל דאין מבטלין איסור לכתחילה, דכנפסק בשו"ע יו"ד (צ"ט ס"ו) ויעוין בפמ"ג ק"ב, דהסתפק אי גם בסכנה אמרינן הכי. והפתי" (קט"ו סק"ג) כתב דבסכנה יתור קולא דיכול לשנות מציאיות ע"י הוספה של המותר באכילה. ויעוין בדברי תשובה קט"ו סק"ב שהאריך בזה, אך יש אחרונים דפליגי עליה ויל"ע. ואכמ"ל.

והנה נראה דבימינו האבקות מרק מורכבות מהרבה חומרים שונים ואחוזים של העוף קטנים יחסית לכמות, כפי מה שבדקתי. וכן אית ביה שינוי טעוה ושנוי צורה שיש מקום ללדון בזה ואכמ"ל. ובכ"ז יש ללדון אי שרי לכתחילה או בהסבר וכן כזוה לצורך שבת ועוד נדונים ואכמ"ל.

הביא ה'דרכי תשובה' (יו"ד קט"ז סק"ב בשם שו"ת אבני צדק יו"ד מ"ט) יעו"ש.

והנה דנו הפוסקים האם דין זה נאמר גם בבשר עוף או רק בבשר בהמה. אך קי"ל כדנקט ה'פתחי תשובה' (יו"ד קט"ז סק"ב בשם שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"ד) דאין נפק"מ בין בשר בהמה לבשר עוף, וכן החמיר בכ"פ החיים' (יו"ד קטז סק"א).

ויש ללדון, אי אמרינן בדין דסכנה ביטול בשישים, כגון בנידון דידן אי אם בשנתבשל פי שישים כנגד הכמות של אבקת מרק עוף. ונחלקו בזה הפוסקים, דהנה הט"ז (יו"ד קטז ס"ב) הביא דברי הא"ח בשם המרדכי והאו"ז שדבר שיש בו סכנה ובטל בשישים כמו באיסורים. אבל ה'דרכי משה' הקשה עליהם ד"חיישינן לגילוי אפילו במ' סאה מים וא"א שלא יהא ס' אפילו שתי נחש ממנו". ומכאן זה מחמיר הט"ז בדין סכנה, דאין ביטול בשישים והביא דברי המהר"ל שהחמיר בזה.

וכן הגר"א קלוגר זצ"ל (בשבת האלף לג אות יו"ד קט"ז) החמיר בזה, וביאר שם דלא מבעי לשיטת דין ביטול הוא דהאיסור נהפך להיתר זה שייך בדין ביטול בדינא. אבל בסכנה מאן יימר דהסכנה יכול להשתנות שלא זיק ואף לגבי מה דנוקטים בזה לא מהני דהאסור נהפך להיתר אף דבכל איסור אמרינן דזה

במילתא נמי אסורה, משום דקליא לריחא ולדבר אחר". ופירש רש"י, היה דג שצלוחו ביחד עם בשר בתנור אחד ורובא אסר לאכול עם חלב דקסבר ריחא מילתא. ומר בר רב אשי אסר אפי' לאוכלם כפי שהם עם מלח כיון דקשה לדבר אחר דהיינו צרעת. וכן 'לריחא' ביאר במרדכי (בחולין סי' תשמ"ט) דהיינו ריח הפה.

ונפסק בשו"ע (יו"ד קט"ז ס"ד) ד"צריך להיהור שלא לאכול בשר ודגים יחדיו משום דקשה לצרעת", והרמ"א (שם ס"ג) כתב, דהאיסור הוא רק שנתבשלו יחד, אבל לאכול זה אחר זה מותר אם לא נתבשלו יחד. וכן מציינו בשו"ע (או"ח קע"ג ס"ב יו"ד קטז ס"ג) דצריך ליטול ידים בין אכילת בשר ודגים, אבל הרמ"א כתב, שנוהגים שלא לרחוץ הפה ולא הידיים ביניהם, ומי"ש לאכול דבר ביניהם ולשתות, דהוי קינוח והדחה. והמ"ב (קע"ג סק"ב) העתיק לשון הרמ"א 'שיש לאכול ולשתות ביניהם' (ובשעה"צ שם סק"ב הביא לשון החכמת אדם שהזכיר רק שתיה ולא אכילה ויל"ע). ויעוין בשו"ת חתם סופר (יו"ד ק"א ד"ה 'איברא') דהאריך בענין, וסיים, דלהלכה צריך לנהוג איסור באכילת בשר עם דגים, והוי בגדר דבר שבמנין דצריך מנין אחר להתירו, ולכן אנתנו נזהרים בזה. ומנהג אבותינו בידינו, ויעוין בפמ"ג (יו"ד סימן צ"ז שפתי דעת סק"ג) דנקט דהוא איסור דאורייתא מדין 'ונשמרתם', וכן

מעשה, ובישלו במטבח סיר דגים לכבוד שבת, ובטעות הכניסו לתוכו כף אבקת מרק עוף בשרי, שחשבו שהוא פרווה. ושאלתי, האם מותר לאכול תבשיל זה?

ויש לדון בזה בכמה נדונים, ראשית אכתוב מקור הדין באיסור אכילת בשר ודגים. הנה שנינו במסכת פסחים (דף עו:): "ההיא ביניא דאיטווא דה"ה חושבא אסרי רבא מפרקא למיכלה בכותרא מר בר רב אשי אמר אפילו

המשך מעמ' קודם

להוכיח אותנו כדי שניטיב את דרכינו. ומי אשר לא שת ליבו לזאת, הרי הוא מתנהג כהתנהגותו הקלוקלת של פרעה.

ג) עלינו לזכור שהיצר נלחם בנו, ופועל גדולות ונצורות כדי לסמא את עינינו ולאטום את אזנינו, לבל נפיק את הלקחים הנדרשים הנ"ל. ברוב ערמומיותו הוא מסייע לנו לעתים להתלהב ולהתפעל מחזיון מעורר או מדברי התעוררות בכח ובעל פה, כדי שנהפוך אותם ל"חוויה", ובכל הוא מרחיק אותנו מהפקת לקחים מעשיים.

על כן נשית את לבנו / לכל המתרחש סביבנו / שימת הלב תעורר אותנו להסיק מסקנות / שכן זוהי חובת הלבבות.

הרעות והטוב

"וידבר א-להים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה" (ו, ה, ב).

רבינו האוה"ח הק' הפליא לבאר בעשרה מאמרות ואופנים מקרא זה שיש בו גילוי ושילוב של שם אלוקים ושם הוי"ה, מחד וידבר אלקים ומאידך ויאמר אליו אני הוי"ה.

בדרך הב' כ' וז"ל: עוד ירצה על זה הדרך, וידבר אלהים, פירוש דבר אתו משפט, ומה הוא המשפט כי טען טענה הנשמעת ואמר אני ה', פירוש איך אתה מייחס לי מדה רעה ותאמר אלי למה הרעותה, והלא אני ה' ומדתי מדת החסד והרחמים וטוב אני לכל, וכמו שכן אמר הנביא (איכה ג לח) מפי עליון לא תצא הרעות, כי אם הטובות... ותמצא שבכל פעם שיזכיר ה' זכרון תשלום הרעה לעושי רשעה ידקדק לומר כי מרשעים יצא רשע (ש"א כד ה), וכן הוא אומר תיסרך רעתך (ירמיה ב ט), ותמוגנו ביד עוננו (ישעיה סד ו), וישלחם ביד פשעם (איוב ח ג), מה שאין כן הטוב, ה' יתן הטוב (תהלים פה יג), טוב ה' לכל (שם קמה ט).

ומעתה לו יהיה שעברה צרה על ישראל, מי יודע אם היו חייבין כן ועונם גרם, או לצד הקודם לתשלום גזירת העינוי, או לצד קצת מהם שלא האמינו כראוי, וכדומה... ואיך הוציא מפיו דברים נכרים לומר למה הרעות. עכ"ל.

יסד לנו רבינו כאן כי העוון מחייב את הרע רח"ל מצד עצם מציאות החטא שהוא שורש הרע. וכ"מ להדיא בחז"ל (זוה"ק ח"ג קעז). וז"ל: כי פועל אדם ישלם לו (איוב שם יא) הא בר נש אויל בהאי עלמא, ועביד עבידתוי וחטי קמי מאריה, הוא עובדא תליא עליה לשלמא ליה דינא, הדא הוא דכתיב, כי פועל אדם ישלם לו, ההוא עובדא ישלם לו. ע"כ.

אמנם צריך להבין מדוע אין הדבר כן במידת הטובה, ולמה אין המצוה והזכות מחייבים את הטוב, אלא רק ה' יתן הטוב.

ואולי י"ל ע"פ הפסוק מי הקדימני ואשלם (איוב מא ג) ואי' במד"ר (ויקרא כז ב) וזה"ק אומרת מי הקדימני ואשלם מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה מי

מלל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית. ע"כ. מבואר בזה שעצם המצוה לא מחייבת טובה ושכר כיון שכל המצוות הם תשלום על מה שכבר קיבל האדם כגון מזוזה היא תשלום על בית שנתן לו הקב"ה, וממילא מן הדין לא מגיע לאדם שכר, אלא ה' יתן הטוב.

עוד כ' רבינו לבאר הפסוק בדרך אחרת וז"ל: עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (ב"ר ג) כי הרשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין, והוא עצמו שאמר הכתוב כאן כי גם מדת הרחמים הסכימה לעשות דין במצריים וזה הוא שיעור הכתוב, וידבר אלהים שהוא כינוי לדין, ויאמר אליו וגו' אני מודיעך כי מדת הדין זו היא משם הוי"ה, שגם הרחמים נתהפכו עליהם לדין. עכ"ל.

וכ"כ רבינו בכמה מקומות שיש פעמים שמידת הדין מסכימה למידת הרחמים והוא בזמן שהולכים בדרך הישר. (בראשית ו ה). ויש פעמים שמידת הרחמים

מסכימה למידת הדין ואז עושה הקב"ה דין ברשעים ע"י היד הגדולה. (שמות יג טז).

ואולי י"ל עפ"י דברי הגר"א על רות בפסוק שאמרה נעמי למה תקראנה לי נעמי והוי"ה ענה בי. וביאר הגר"א דמדת הדין ענינה להעניש על המעשים הרעים, אמנם הדין עצמו הוא במהות של גדר וצמצום וכפי המעשה שעשה לא פחות ולא יותר. אך אם העונש נובע מתוך רחמי ה' כרחם אב על בנים, א"כ העונש הוא במהות של רחמים ע"י שם הוי"ה, וממילא הוא בשפע בלי גבול. והוא שאמרה נעמי והוי"ה ענה בי, דהעונש הנורא שקיבלו לא היה מצד המעשים שעשו, אלא מצד רחמי ה' על אחיהם שעזבו בימי הרעב כדי שלא יצטרכו לפרנסם. ואפשר שזוהי כוונת רבינו כאן שמידת הרחמים מסכימה למידת הדין.

וכע"ז מצינו בחז"ל דכל השערים ננעלו חוץ משערי הונאה. ולהנ"ל יבואר דהמצער יהודי נענש ח"ו מתוך רחמי ה' על הנרדף, בבחינת ושמעתי כי חנון אני.

משנת המעשה

מעשים נחמדים המעוררים ליראת ה'

ברוב עם הדרת מלך

בשחרית ומנחה.

בליל שבת בחמש לפנות בוקר, אני חולם, "ברכות דף כט עמוד ב' אמר רבי אלעזר", איני רגיל בחלומות, ובפרט לא בחלומות מגמרא שמוזמן לא למדתי, כך שכל הדבר היה פלא בעיני, נטלתי ידי, קמתי, ברכתי ברכת התורה, ופתחתי גמרא מסכת ברכות.

שם נאמר: רבי אלעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפילתו תחנונים: מאי קבע? אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשוי, ורבנן אמרי כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים. ובשו"ע (ארח סימן צח ס' יג) כתב יתפלל דרך תחנונים, כרש המבקש בפתח, ובנחת, ושלא תראה עליו כמשא ומבקש ליפטר ממנה.

ספרתי את הסיפור לרב, ושאלתי אותו מה הוא אומר על כך, אמר לי הרב, מעיקר הדין, לאבל תקנו

לאחרונה התייתמתי מאבי, וגם אנכי רציתי לגשת לעמוד לתפילות, כמו שנוהגים כל ישראל, אך בבית הכנסת שאני מתפלל, היה אבל נוסף, ולכן החלטנו לפצל את המנין לשני מניינים, כך שאם עד עכשיו המנין היה מורכב בין עשרים לעשרים וחמשה אנשים, כעת יהיה שני מניינים, וכל מנין יהיה מנין מצומצם.

היות ואי אפשר להתחיל חזרת הש"ץ אלא אם כן יש תשעה עונים, נמצא שבמנין מצומצם יש להמתין לכל המתפללים עד שיגמרו תפילתם, במנין שלי חלק מהמתפללים האריכו בתפילתם, והיינו צריכים להמתין כמה דקות נוספות עד לתחילת חזרת הש"ץ.

הרגשתי לא נעים, שבגללי המתפללים צריכים להתעכב זמן נוסף, לכן מהרתי בחזרת הש"ץ, כך שהתפילה נגמרה פחות או יותר באותו זמן. כך היה כמה פעמים

המשך מעמ' א'

שהדבר נתן חיזוק גדול לילד, ומעט זה שנתן להם עם כל הלב החזיק את המרובה. הרי שהסברים והדיבורים הלבביים, וההבהרות עד שהדברים ברורים אף אצל הילדים, הם שגרמו שיזכה ל"כל בניין לימודי ד"ם".

וישנו מעשה, כאשר בביתו של הס"ק מרן הח"ח זיע"א הי' מצב של דחקות, ותחת אחד השיחים התלוננה הרבנית בפניו על כך שיש להם שכנים שבביתם לא יחסר כל בו, ולמה הקב"ה נותן להם ואצלנו הבית ריק, הרי יש לי בעל ת"ח גדול המשקיע יומם ולילה בתורה, ולמה אנו לא מקבלים לכה"פ מעט כפי מה שיש להם? ענה לה הח"ח זיע"א במתק לשונו; הרי להם אין בעל ת"ח ואין ילדים תלמידי חכמים, וכי עושר ג"כ לא יהי' להם? הרי משהו הקב"ה צריך ליתן להם, אבל אנחנו ב"ה יש לנו תורה בנינים ותלמידי חכמים, וכי העושר חסר לנו?

ובדומה לזה, אצל הגאון הגדול והצדיק ר' שלמה שמשון קרליץ זצ"ל אב"ד דפתח תקוה בתקופה שילדיו היו עדיין קטנים הוא גידל בביתו גם שלש יתומות, ואף בזמנים שהמצב הי' דחוק, מ"מ תמיד היתה השמחה שרוי' בביתו. בחורף אחד השיגו עבור היתומות מעילים חדשים, ואחד מבנותיו שאלה את הרבנית למה רק להם נותנים מעיל חדש, ענתה לה אמה; להם אין בית, א"כ לכה"פ שיהא להם מעיל, והילדה סברה וקיבלה.

(באדיבות מכון ווי העמודים)